

Vokiečiams pradeda nebesisekti Rusijos ir Šiaurės Afrikos frontuose, dėl to jie darosi žiauresni ir niūresni. Prancūzai darosi baikštesni, bet kartu ima maištauti. Paryžius primena parako statinę. Menkutis incidentas gali peraugti į susidūrimą, susidūrimas – į skerdynes. Dvidešimt atsitiktinai atrinktų įkaitų sušaudomi mainais už vieną pasipriešinimo veikėjų nužudytą vokiečių. Privalu rodyti pavyzdį. Nors egzekucijos neberengiamos viešai, kaip buvo okupacijos pradžioje, kai devyni pogrindžio kovotojai buvo giljotinuoti La Santé kalėjime, kraują stingdantys skelbimai apie jų datą ir laiką kabo šalia įprastų spektaklių, koncertų ir parodų afišų. „Marselietė“, uždrausta ir vokiečių, ir Višy režimo, aidė dažniau, ypač iš sunkvežimių, gabenančių pasmerktuosius į bausmės vykdymo vietą. Uždraustas žodis „bošas“ šnabždamas truputį garsiau ir dažniau. Dar stipriau ima skliti gandai. Žandarai atėmė trejų metų mergaitę – Vivi amžiaus, išgirdusi pagalvoja Šarlotė – iš nežydų šeimos, kurie ją priglaudė, kai mergytės tėvai buvo suimti, tada internavo Pitivjero stovykloje ir deportavo į Rytus vieną pačią, kartu su kitais 999 žmonėmis, sugrūstais į gyvulinius vagonus. Dvidešimtajame kvartale moteris išmetė pro langą du savo vaikus, norėdama juos išgelbėti nuo lėtesnės, labiau kankinančios mirties. Kitose šio įvykio versijose skiriasi kvartalo numeris, o vaikų yra trys

ar keturi. Gal tai tik gandams būdingi perdėjimai, o galbūt daugiau motinų griebiasi tokios protu nesuvokiamos išeities. Gaudynės vis dažnėja. Vokiečiai ir žandarai apsupa kordonu kvartalus, blokuoja metro įėjimus ir gaudo gyventojus lyg žvėris tinklais. Kartais pasitaikys koks nors atjaučiantis nežydas, kuris mėgins padėti. Policininkas perspėja pažįstamus žydus neiti iš namų tam tikrą dieną, kad jų gatvėje nesuimtų. Durininkas įspėja savo gyventojus žydus nelikti namuose, nes kvartale greitai bus surengtas reidas. Kurio patarimo jie paklausys? Sklinda kalbos, kad moteris, gyvenanti name, kurio langai išeina į tą patį kiemą kaip ir knygyno, priglaudžia savo bute žydų vaikus, kurių tėvai buvo deportuoti. Šarlotė nežino, ar tai tiesa, ir nesistengia sužinoti. Kuo mažiau šiais laikais žinai, tuo ramiau gyveni. Bet kartą, pažvelgusi į to buto langus iš kiemo, ji pamato virš palangės tris poras didžiulių akių, spoksančių į ją, ir, kaip jai pasirodo, pilnų siaubo. Užuolaida staigiai užsitraukia.

Prancūzai ir prancūzės priešinasi. Skrieja granatos – į vokiečių nusavintą viešbutį netoli Havro-Komarteno metro stotelės, į restoraną, rezervuotą tik vermachto karininkams, į sargybinių, kertantį de Kurselių gatvę, į automobilį, vežantį vokiečių karinio laivyno karininkus. Iš Rytų stoties Vokietijos link vienas po kito pajuda traukiniai, ir kas žino, kurioje vietoje jie nuriedės nuo bėgių. Per teroristinį išpuolį nužudomas generolas, atsakingas už prancūzų vyrų nuo aštuoniolikos iki dvidešimt dvejų metų amžiaus šaukimą priverstiniam darbams reiche. Arčiau Šarlotės namų, Kairiajame krante, *collabo* priklausančiame knygyne ant staliuko paliekamas Karlo Markso „Kapitalas“, prikimštas dinamito. Knygų naikinimas jau nebėra tik vienos pusės naudojama taktika.

Nors atmosfera mieste įkaitusi iki raudonumo, vokiečių karininkas ir toliau lankosi knygyne ir neša maistą. Rodos, jo nė kiek nejaudina vokiečių nenaudai pasisukę įvykiai, o gal tas pokytis nėra toks dramatiškas, kaip norėtųsi prancūzams.

Vivi, kuri jau spėjo prie jo priprasti, timpčioja jį už rankos ar kelių klešnės, kai jis stovi ir sklaido knygas. Iš pradžių Šarlotė mėgina jai drausti, bet jis sako, kad jam patinka dėmės. „Ji man primena mano sesutę, kai buvo maža.“ Ji ignoroja šiuos žodžius. Tikriausiai jis neturi jokios sesutės, nors tada ir pacitavo eilutes iš „Mikės Pūkuotuko“. Viena popietę jis pasiima iš lentynos knygą ir nusineša prie senojo odinio krėslo. Ji šį krėslą laiko profesoriaus krėslu, bet negali uždrausti jam sėstis į jį. Net nėra tikra, ar norėtų drausti, žinant faktą, kad būtent ten jis sėdėjo tada, kai davė Vivi pieno iš buteliuko. Galbūt Vivi kažkoku būdu tai prisimena, nes užsiropščia jam ant kelių, tyliai susirango ir priglaudžia galvelę prie šurkštaus jo taip nekenčiamos uniformos audinio. Ar gali toks mažas vaikas ilgėtis tėvo, kurio niekada nepažinojo?

Tą vakarą ji nusprendžia nakvoti knygyne. Taip daro vis dažniau ir dažniau. Ir ne tik ji. Šiomis dienomis pusė Paryžiaus miega ne ten, kur reikia. Tai neturi nieko bendra su seksu, tai išgyvenimo klausimas. Prasidėjus gaudynėms, žydų tautybės vyrai pradėjo išeiti iš namų prieš prasidedant komendanto valandai, nors ta valanda nuolatos keičiasi, ir nakvoti kur nors kitur, kad jų nebūtų namuose, kai žandarai ar, rečiau, vokiečiai ateis jų suimti. Dabar, kai pradėjo gaudyti ir moteris bei vaikus, ištisos šeimos kas vakarą išsiskirsto po skirtingus namus, meldamiesi, kad tik tas prieglobstis būtų saugus. Kartais Šarlotė pagalvoja apie šį pasirinkimą. Ar geriau kentėti ir galbūt žūti kartu, ar tikėtis, kad bent vienas šeimos narys išliks gyvas?

Ji turi savų priešasčių nakvoti galiniame knygyno kambarėlyje. Užpakalinis jos dviračio ratas buvo lopytas jau tiek kartų, kad pasidarė nebesutaisomas. Nėra nei automobilių, nei benzino, tad metro visą laiką sausakimšas, o kadangi vokiečiai

uždaro linijas arba stoteles kada panorėję ar užsigėidę, traukiniai jas gali nugabenti į kokią nors atokią ir nepažįstamą miesto dalį. Dėl privalomo šviesos maskavimo vaikščioti gatvėmis pavojinga. Tie negausūs automobiliai, kurie dar važinėja, privalo dengti žibintus mėlyna medžiaga, o ši taip gerai atlieka savo paskirtį, kad vairuotojui apie pėsčiąją gatvėje praneša tik smūgis ir trūktelejimas nuo susidūrusio automobilio ir kūno. Ji galėtų pasišviesti kelią žibintuvėliu, bet niekur neįmanoma įsigyti baterijų. Be to, bute tikrai nėra patogia negu knygyne, ir tikrai ne šilčiau. Kai jos ten būna su Vivi, abi stengiasi laikytis virtuvėje, kuo arčiau viryklės, ir pasitraukia tik kad nubėgtų į lovą ir palįstų po pūkinėmis duknomis. Taip daro ne tik jos. Jai teko girdėti, kad žmonės, gyvenantys aštuonių, dešimties ar dvylikos kambarių butuose, susikrausto gyventi į vieną mažitį užgriozdintą kambarėlį. Jos kambariukas už knygyno yra lyg urvas, kuriame neužpučia vėjas iš kiemo, šildo krosnies vamzdis, einantis per ankšto sandėliuko palubę, – kai būna kuo tą krosnį pakurti. Sofos visiškai pakanka miegoti vienam žmogui, ji turi mažitę lovėlę Vivi, ir nereikia visą naktį sėdėti tamsoje dėl šviesos maskavimo. Langai jos bute aukšti, šviesa prasiskverbia net ir tada, kai mėgina juos uždangstyti antklodėmis. Praėjusią savaitę vienos antklodės kampas nuslydo ir žandarai pastebėjo šviesą, todėl sunkiai vaikštanti durininkė užsiriogino laiptais ir išbarė ją, kad visam namui pridarė bėdos. Čia ji gali užsidaryti duris, vedančias į knygyno patalpą, uždengti vienintelį langelį stora užuolaida ir skaityti, pasišviesdama mažite lempele, jei neišjungta elektra. Taip pat gali priglaudusi ausį prie radijo imtuvo klausytis uždraustos BBC. Tai propaganda, bet aukštesnės prabos, lyginant su taja, kurią skleidžia vokiškas Radio-Paris ir kolaborantų stotis Radio-Vichy. Knygyne nėra saugu. Kur šiomis dienomis Paryžiuje saugu? Tačiau čia ji jaučiasi laisviau. Kol nepažadina garsai.

Iš pradžių ji galvoja, kad tą šnarėjimą tamsoje kelia gyvūnai. Sutemus po kiemą šmirinėja katės ir šunys, kuriuos pametė jų šerti nebeišgalintys šeimininkai, bet kurių dar nespėjo suvalgyti badaujantys miestelėnai. Šmirinėja žiurkės. Po knygyną laksto pelės. Tačiau, gulėdama ir klausydamasi to garso, ji suvokia, kad jis sklinda ne iš kiemo ar namo. Jis ateina iš kažkur toli ir atrodo labiau mechaniškas.

Ji pasisuka ant šono ir pasižiūri, kad Vivi viskas gerai. Nekaltas kūdikis, vokiečių karininko sočiai privalgydintas, miega giliu vaiko miegu. Šarlotė pakelia riešą prie akių, norėdama pasižiūrėti į laikrodį, bet kambarėlyje taip tamsu, kad nieko nesimato. Ji vėl sau kartoja, kad tą triukšmą kelia benamės katės ir šunys, sulaukėję iš bado, ir persiverčia ant kito šono, tikėdamasi užmigti. Kartais jaučiasi taip išvarginta šalčio, alkio ir kovos už būvį, kad krinta į lovą lyg be sąmonės. O kartais iš rūpesčio ir šios kovos siaubo pusę nakties neįstengia sudėti bluosto.

Tas triukšmas darosi garsesnis, artesnis ir smarkesnis. Net gyvūnai, kurie varto šiukšlių dėžes, pešasi ar kaukia į mėnulį, nekelia tokio triukšmo. Pamažu ji atpažįsta sunkvežimių burzgamą; tada varikliai nutyla. Ji svarsto, ar nereikėtų atsikelti ir, nusėlinus į knygyno pusę, pasižiūrėti, kas ten vyksta, bet bijo, kad neprisidarytų bėdos. Knygynas uždarytas. Niekas nežino, kad jos čia.

Gatvės grindiniu ir šaligatviu velkama kažkokia sunki įranga. Gal toks ir yra karo garsas. Jei miestas bus paverstas mūšių zona, ar geriau pasiimti Vivi ir bėgti, ar likti ir slėptis?

Galop ji nusprendžia atsikelti iš lovos ir tylutėliai, iš lėto statydama basas pėdas, saugodamasi, kad už ko nors neužkliūtų, nusėlina per tamsoje skendintį knygyną. Prisiartinusi prie lango, atsiklaupia, nušliaužia likusį atstumą ir, vos vos kilstelėjusi galvą, išžiūri į gatvę. Kareiviai ir policininkai stato barikadas. Kiti ruošia kulkosvaidžius. Visi smarkiai apsiginklavę. Negi žydams gaudyti reikalingos tokios pajėgos?

Ir vėl kyla mintis griebti Vivi ir sprukti iš čia. Ji žino kiekvieną kvartalo gatvelę ir skersgatvį, o jie dar tik pradėjo statyti barikadas. Ji ras kaip ištrukti. Bet ir vėl užvaldo netikrumas. Ar joms mažesnis pavojus grėstų gatvėje, ar šioje slėptuvėje? Ji paršliaužia atgal į kambarėlį. Vivi tebemiega. Ji atsisėda ant sofos ir bando galvoti. Joms su Vivi nėra ko bijoti. Jų dokumentai tvarkingi. Ji prisimena laikrodį, nustatytą Prancūzijos laiku, uždraustą knygą, kurios autorius žydas rašo apie žydą, dokumentus, kuriuos Simona gabeną kaip kurjerė, flirtuodama su vokiečiais traukinyje. Simona buvo atsargi ir nesakė jai, ką daro, o ir ji pati nenorėjo klausinėti, bet tai nereiškia, kad ir vokiečiai nieko nežino. *Collabos* pilna visur, jie medžioja informaciją mainais už maistą, cigaretes ar savo kailį, trokšdami įrodyti savo karštą patriotizmą neseniai išgrynintai Prancūzijai, įduodami senas nuosėdas. Kruopščiai surašyti dosjė, vedami su tikru vokišku tikslumu, užpildo kanceliarinių spintų stalčius. Net ir anksčiau buvę aplaidūs žandarai, įkvėpti savo viršininkų vokiečių pavyzdžio ir savo pačių antisemitizmo, pagerino darbo rodiklius. O jei nėra pagrindo ko nors suimti, visada galima tą pagrindą sukurpti. Simona buvo išsiųsta į Dransi ne dėl to, kad gabeną draudžiamus dokumentus ar nenešiojo žvaigždės, bet už tai, kad žvaigždė buvo netinkamai pritvirtinta prie drabužio. Kita vertus, kartoja ji sau pačiai, niekas nežino, kad ji čia. Knygynas uždarytas. Jie pamany, kad čia tuščia. Bet gal jie nieko nepamanys. Kokie kruopštūs tie vokiečiai.

Pasigirsta dunkسėjimas, lyg bėgtų daug sunkiais batais apautų kojų. Ne, tai ne dunkسėjimas, o tikras griausmas. Jų tiek daug, kad neįmanoma išskirti paskirų žingsnių. Balsai kažką rėkauja prancūziškai ir vokiškai. Viename gatvės gale jie įsako žmonėms išeiti; kitame perspėja likti viduje. O, kokie jie metodiški. Jie eis nuo namo prie namo, neskubėdami, žiūrėdami, kad ko nors nepraleistų.

Staiga kambarį užlieja šviesa. Ji tokia stipri, kad prasiškerbia net pro storą užuolaidą. Kieme šviesu lyg dieną. Ne, šviesiau negu dieną. Ta šviesa tiesiog deginanti. Tikriausiai jie įjungė prožektorius. Ji galvojo, kad tamsa daro pasaulį grėsmingesnį, bet kiaurai skrodžianti šviesa taip akina, kad ji pasijunta bejėgė. Net jei išdrįstų pakelti užuolaidą ir žvilgtelėti į kiemą, ji nieko neįžiūrėtų.

Po kiemą dunksi sunkūs žingsniai, kareiviai šūkauja, o žmonės klykia. Vivi irgi pravirko. Šarlotė perkelia ją iš lovelės pas save ant sofos ir priglaudžia po antklode, prašydama neverkti, ramindama, kad viskas gerai, kad ji tyliai gulėtų, nors argi kas nors išgirs vieno vaiko kūkčiojimą, kai lauke toks siaubingas triukšmas.

Jie daužo į duris, tas bukas trunkymas kumščiais, aštrenis šautuvų buožių garsas, lūžtančios medienos traškesys. Vyras rėkauja, moterys klykia, vaikai aimanuoja. Ji prispaudžia prie savęs Vivi ir meldžiasi Dievui, kurio netiki. Per visą kiemą pasigirsta klyksmas iki pat dangaus, tada staiga su trenksmu nutyla. Po akimirkos ji susivokia, ką reiškia tie garsai. kažkas buvo išstumtas pro langą arba pats išsoko.

Triokšteli dar vienos durys. Taip arti, kad tai tikriausiai bus šalimais esanti kepykla. Ji sau kartojo, kad tokiu paros metu niekas nesiterlios su krautuvėmis. Todėl jie ir rengia reidus prieš auštant, kad užkluptų žmones namuose, mieguistus, neapsirengusius, nepasiruošusius. Ji ramina save, kad kepykla yra kas kita. Tikriausiai kepėjai jau bus atėję į darbą. Nuo apšviesto kiemo ji gali įžiūrėti savo laikrodį. Šis rodo penktą valandą. Tai reiškia, kad čia yra ketvirta valanda. Ji pasidarė tokia bailė, kad ne tik sieninį, bet ir savo rankinį laikrodį laiko nustatytą Vokietijos laiku.

Kieme pasigirsta veriantis vaiko klyksmas, ir ji dar stipriau prispaudžia prie savęs Vivi. Staiga klyksmas nutyla. Pasigirsta moters aimanos. Ir vėl Šarlotė supranta, ką reiškia tokia veiksmų seka.

Dabar daužymas girdisi arčiau. Jie daužo į knygyno duris. Jei ji neatidarys, jie išdauš stiklą ir įsilauš vidun. Ji spaudžia prie savęs Vivi. Mintys galvoje laksto pirmyn atgal tarp dviejų pasirinkimų. Sandėliukas kambario kampe po pakraige yra beveik nepastebimas. Tačiau to beveik negana. Jie jį pamatys. Ir jei suras ten pasislėpusias ją ir Vivi, tai reikš, kad jos turi ką slėpti. Gal geriau bendradarbiauti? Ji atidarys duris, jie įsiverš į vidų ir lieps parodyti dokumentus, ji juos parodys, ir jie nueis į kitą butą ar krautuvę. Tačiau taip nebūna. Nuo tada, kai jie čia įžygiavo, ji socialiai prisiziūrėjo susidūrimų ir gaudynių. Įsitikino svaiginamu jų poveikiu. Kuo daugiau jie rėkauja ir gąsdina, spardo ir daužo, tuo daugiau jiems norisi. Tai kraujo troškimas. Jo neįmanoma sustabdyti, o tik išlieti.

Staiga daužymas į duris liaujasi. Kieme riksmas tebeaidi, bet gatvėje prie knygyno viskas nutilo. Net Vivi liovėsi verkti ir dabar klausosi.

Šarlotė paguldo ją į lovelę, prideda pirštą prie lūpų, perspėdama, kad tylėtų, ir nusėlina atgal į knygyną. Pro stiklą ji mato vermachto karininko nugarą ir tris priešais jį stovinčius žandarus. Net ir nematydama veido žino, kad tas karininkas yra jos karininkas. Ji negirdi, ką jis sako, bet mato, kaip žandariai jo klausosi. Linkteli, susižvalgo ir pasišalina.

Karininkas lieka stovėti prie knygyno durų. Prisiartina dar vienas žandarų būrys. Kad ir ką jis jiems pasako, viskas vėl suveikia. Jie pasitraukia. Šiame gatvės gale ramu. Net ir triukšmas kieme pamažu slopsta. Dabar šurmulykyla nuo autobusu, išrikiuotų už barikadų. Žmonės klykia, verkia ir maldauja. Ji prieina arčiau durų. Karininkas vis dar stovi jas užrėmęs. Kol ji susigūžusi jį stebi, jis paeina keletą žingsnių į gatvę. Šioje mėtos sudaužytų gyvenimų nuolaužos, tūžmingai išplėtos iš rankų arba pamestos siaubo akimirka, – skrybėlės ir batai, moteriška rankinė, įrėmintą fotografija, rezginė su maistu. Jis pasilenkia, paima pliušinį meškiuką, nuvalo,

akimirką pastovi, tada pereina į kitą gatvės pusę ir atremia į namo sieną. Grįžta atgal ir tyliai pabeldžia į duris.

– Madam Foré, – sušnibžda.

Ji atsistoja, prieina prie durų ir vos vos jas praveria. Jis įsmunka į vidų ir uždaro duris.

– Iš kur sužinojote, kad aš čia? – sušnibžda ji.

– Vivi man išpasakoja visas savo paslaptis. Ji sako, kad jūs dažnai čia nakvojate. Kai sužinojau apie gaudynes... – Jo balsas nutyla.

– Ačiū.

– Ar jūsų dokumentai geri?

– Klausiate, ar jie tvarkingi?

– Klausiu, ar jie gerai padirbti.

– Jie nėra padirbti.

Jis stovi ir žiūri į ją.

– Jūs vis dar nepasitikite manimi.

Jai nespėjus atsakyti, gatvėje pasigirsta link jų artėjantys sunkūs žingsniai. Šį kartą reikiama vokiškai. Čia vermachtas arba gestapas, nebe žandarai.

– Eikite į galą, – sušnibžda jis. – Ir nuraminkite Vivi. – Jis išsmunka iš knygyno ir uždaro duris.

Galiniame kambarėlyje Vivi sėdi savo lovelėje, iš baimės išpūstos akys net boluoja tamsoje. Ji ima klausinėti, kas nutiko. Šarlotė ją nutildo ir paima ant rankų. Ji vėl ima klausinėti, šįkart garsiau. Šarlotė uždengia ranka dukrelei burną.

– Čia toks žaidimas, – pašnibžda jai į ausį.

Vivi purto galvą ir mėgina išsivaduoti. Šarlotė dar tvirčiau ją suspaudžia.

– Čia slėpynės, – šnibžda.

Vivi žino, kad tai ne žaidimas, bet žino ir tai, kad motina kalba rimtai. Ji liaujasi muistytis. Šarlotė išgirsta varpelį virš durų. Jis įleido juos į vidų. Jūs vis dar nepasitikite manimi, pasakė jis. Ji jau buvo pradėjusi pasitikėti, bet dabar nebežino, ką galvoti.

Ji sėdi ir klausosi vokiškų balsų. Vyrai, kuriuos jis įleido į vidų, – ji negali pasakyti, kiek jų yra, mažiausiai du, nusprendžia iš pokalbio, – sako, kad turi apieškoti patalpas. Jis jiems sako, kad jau apieškojo.

– Čia nieko nėra, – kartoja. – Čia krautuvė, uždaryta nakčiai.

Jie pareikalauja, kad jis pasisakytų, kas toks yra. Jis reikalauja, kad jie įrodytų turintys įgaliojimą. Būtų absurdiška, grynas komedijos skečas, jei nebūtų taip šiurpu.

Kieme vienas po kito užgęsta prožektoriai. Tamsoje bus lengviau pasislėpti, nors ji neįsivaizduoja kur.

Išgirsta, kaip jie pastumia jį į šalį, girdi senų medinių grindų girgždesį, kai vaikšto po knygyną. Ji paliko pravertas kambarėlio duris, kad galėtų klausytis. Nedrįsta atsistoti ir jų uždaryti. Paima ant rankų Vivi ir žingsnis po žingsnio prieina sandėliuką. Praveriamos durys girgžteli, bet skardūs jų balsai ir sunkūs žingsniai nustelbia garsą. Įlindusi į sandėliuką ir uždariusi duris, ji išgirsta, kaip jie įeina į kambarėlį. Sandėliuke ant sienos, maždaug trečdalis aukščio nuo grindų, kabo lentyna, kiek aukščiau ir kita. Jų mediena sena ir gali lūžti. Pirmą kartą gyvenime ji dėkinga, kad badas sudarkė jos figūrą ir pavertė kaulų rinkiniu. Atsispyrusi į apatinę lentyną kaip laiptelį, viena ranka laikydama Vivi, ji vargais negalais užsiropščia ant viršutinės lentynos. Pritraukia iš paskos kojas ir vėl uždengia ranka Vivi burną.

Jie vaikšto po kambarėlį. Vienas vyras kažką pasako apie patalynę ant sofos ir lovelėje. Karininkas, jos karininkas, paaiškina, kad patalai liko, nes žandarai apsiautė kvartalą ir suėmė jo gyventojus.

Batai juda, sustoja, vėl juda, tada sustoja priešais sandėliuką. Durų rankena pasisuka. Durys atsidaro. Ji prisiverčia nejudėti, nemėgina dar labiau sumažėti, tik sulaiko tamsoje kvapą. Durys užsidaro. Batai tolsta per kambarėlį į knygyno pusę. Sužvanga durų varpelis, o tada stoja tylą. Ji svarsto, ar tai nėra koks nors triukas. Nedrįsta pati išlįsti ir įsitikinti.

Vivi mėgina išlaisvinti veiduką iš motinos gniaužtų. Šarlotė ją laiko ir nepaleidžia. Mažytis kūnelis muistosi. Šarlotės ranka tvirta lyg žirgo apynasris.

Į kambarį įžengia viena batų pora. Tada stoja tylą. Tikriausiai jis dairosi. Garsas artėja prie sandėliuko. Durys atsidaro. Jis prisimerkęs žiūri į tamsą, tada iškelia rankas į Vivi. Šarlotė paduoda jam dukterį.

Viena ranka laikydamas Vivi, jis ištiesia kitą ranką ir padeda Šarlotei nulipti. Akimirka jie stovi prisispaudę vienas prie kito ankštame sandėliuke. Jis žengia atgal, leisdamas jai išeiti, o pats nuneša Vivi ir paguldo į lovę. Šarlotė prieina iš paskos, apklosto mažylę, nubraukia jai nuo kaktos plaukus ir pagiria, kokio ji šauni mergaitė. Vivi guli ir žiūri į juos abu. Šarlotė mato, kaip siaubas palengva traukiasi iš jos vaikiškų akių. Tada jis padaro nepaprastą dalyką, dar nepaprastesnį, jos manymu, už tai, kad jas apgynė. Jis prisėda ant lovelės krašto ir pradeda dainuoti. Vivi nesupranta žodžių – jis dainuoja vokiškai – bet pažįsta melodiją. Bramso lopšinė. Jo balsas laibas ir šiek tiek monotoniškas, bet Vivi tas nerūpi. Jos akys ima merktis. Jis baigia dainuoti. Vivi akys atsimerkia. „Dar“, – prašo ji, jos balsas vaikiškai įsakmus, nebe išsigandęs, o reikalaujantis. Jis vėl uždainuoja. Kai antrą kartą baigia lopšinę, ji jau miega. Kas yra šis vyras?

– Ačiū, – antrą kartą per tą naktį ištaria Šarlotė. Ji šnibžda, bet jis linkteli galva knygyno pusėn ir išveda ją iš kambarėlio.

Pasaulis vėl tamsus ir tylus. Jie išsigabeno prožektorius iš kiemo. Autobusai ir sunkvežimiai išvažiavo. Ta ramuma kažkokia klaiki. Staiga kvartalas virto vaiduoklių kvartalu, kurio ramybę kartkartėmis sudrumsčia prabėgančių kojų kaukšėjimas. Ji prisimena savo pačios planą šiąnakt pabėgti ir pagalvoja, kad tuos garsus kelia bėgantys žmonės, o tada jai topteli, kad tai veikiausiai pirmoji plėšikautojų banga siaubia paliktus butus, grobia visa, kas vertinga ir kas

nelabai. Godulys, išnaudojantis palankią progą, kažkuo priemeną kraujo troškimą. Sykį pradėję, žmonės nebegali liautis.

Gatve atslenka policijos automobilis. Jo sirena išjungta, bet žibintai nukrypsta į knygyną. Jis įstumia ją į nišą knygyno gale, už senojo odinio krėslo. Nuo šio automobilio ji nespės pasislėpti, bet jei atvažiuos kitas, jie matys tik vermachto uniformos nugarą.

Jie toliau stovi – ji atsirėmusi nugara į vaikiškų knygų lentyną, jis ją užstojęs – ir laukia. Po valandėlės, jai sunku suprasti, kiek praėjo laiko, ji pamažu ima nuo jo trauktis, bet jis uždeda ranką jai ant peties ir sustabdo.

– Gali būti ir daugiau, – ištaria, bet iš jo balso jai aišku, kad jis galvoja ne apie policijos automobilius. Ji pajunta dygų jo smakrą prie savo kaktos, tada jo lūpas, artėjančias prie jos lūpų. Ji liepia sau trauktis, bet negali. Tas virpesys paširdžiuose yra per daug pažįstamas, ir per stiprus. Jai gėda. Ji visai neturi gėdos. Neturi nė valios, bet jos kūnas turi. Jis veržiasi sugrįžti į gyvenimą. Ji pasijunta skęstanti jo glėbyje ir pakelia veidą į jo veidą. Jo rankos atsagsto megztinį, su kuriuo ji įprato miegoti, tada įsigauna po jos naktiniais marškiniais. Jai pavyksta užgniaužti dejonę, bet ji nebesuvaldo savo rankų. Šios atsegioja jo kitelį, nutraukia tą nekenčiamą uniformą. Ji vėl ima drebtė. Tai drebulys nuo ką tik išgyvento siaubo, nuo atsipalaidavimo ir nuo kūno prisilietimo. Ak, kaip ji pasiilgo kūno prisilietimo. Tas prisiminimas apie Lorano kūną ją sustabdo. Ji nusisuka, užsitraukia ant krūtinės naktinius marškinius, griebia megztinį. Nieko nesako. Neprivalo nieko sakyti.

Jis stovi ir žiūri į ją. Tamsoje matosi tik akys. Ji tikisi išvysti pyktį. Bet mato liūdesį.

Jis užsisagsto kitelį, susitvarko, apsisuka ir nueina link durų. Medinės grindys girgžda po batais. Jo šešėlis slenka tamsa lyg vaiduoklis. Jis prieina prie durų. Varpelis pradaužia tylą. Ir kažką Šarlotės viduje.

Ji nubėga prie durų.

– Julianai. – Tai pirmas kartas, kai ištarė jo vardą.

Gėda sugriš vėliau. Kaip ji galėjo mylėtis su priešu? Priešo meilužė. Tai protu nesuvokiama. Ji pati protu nesuvokiama. Tačiau visa tai bus vėliau. Ji apžergia jį krėsle. Dėl to krėslo viskas tik blogiau, galvos ji vėliau, bet ne dabar. Dabar yra tik gniaužiančios rankos ir kojos, išalkusi burna, kūnas ir dvasia, išbadėję nuo ilgų vienatvės, baimės ir atsižadėjimo metų. Genamas tos pačios vienatvės, alkio ir, nors tuo metu ji to dar nežino, dar stipresnės baimės ir gėdos, jis pakyla ir įsiskverbia į ją. Jie sukimba į viena, lūpos prie lūpų, oda prie odos, pimpis prie putės. Kai baigia – ne, jie niekada nebaigs – kai sustoja, knygyne languose ima pilkuoti aušra, ir plonytis šviesos rėželis atidengia gatvę, po kurią, kur pažvelgsi, mėtosi praėjusios nakties reido nuolaužos. Tas vaizdas trenkia lyg antausis per sielą. Ji nulipa nuo jo, nususuka nuo lango, užsitraukia naktinius marškinius, apsivelka megztinį ir užsisagsto. Jis toliau sėdi krėsle, tame krėsle. Ji nori ištempti jį iš tos vietos ir išmesti į gatvę. Ne tik dėl to, kad koks nors praeivis gali juos pamatyti. Ją pačią apėmė siaubas dėl to, ką padarė. Žodžiai „priešo meilužė“, tamsoje pilni erotinio jaudulio, dabar skleidžia šlykščią smarvę.

Ji pakelia nuo grindų jo drabužius ir paduoda. Jis paima ir atsistoja. Tada ji ir pamato. Buvo per tamsu, o ir ji per daug išbadėjusi, kad pastebėtų anksčiau. Dabar, pilkšvoje šviesoje, veriamą ledinio savo sąžinės žvilgsnio, ji pastebi. Jis nėra kaip Loranas. Lorano varpa buvo lygi. Jos ranka net susigniaučia nuo prisiminimo. O jo varpa ties galu turi odos raukšlę.

Jis nuseka akimis jos žvilgsnį.

– Vaikystėje persirgau infekcija.

Ji nususuka. Dabar jie svetimi. Ne, jie vėl priešai. Ji nenori žinoti jokių jo paslapčių.

Ji liepia jam paskubėti. Jis baigia rengtis ir žengia žingsnį į jos pusę. Ji atsitraukia, nueina prie durų ir jas atidaro. Jis prieina, pastumia ranka duris ir uždaro.

– Aš nenoriu tau meluoti. Negaliu tau meluoti.

Ji nesupranta, ką jis čia šneka. Jie nekalbėjo apie meilę. Nieko nekalbėjo. O jei jis būtų mėginęs pasakyti, kad myli ją, būtų jį užčiaupusi.

– Nesirgau jokia vaikiška infekcija. Šitą istoriją laikau ki-tiems karininkams ir gydytojams. Jei kartais imtų klausinėti.

Ji nesupranta, ką jis kalba. Ji nieko nenori suprasti. Vėl ištiesia ranką prie durų. Jis laiko, neleisdamas atidaryti.

– Aš žydas.

Ji pajunta viduje kylančią neapykantą.

– Tai nejuokinga.

– Kalbu rimtai. Aš žydas.

Ji stovi, įsmeigusi į jį akis.

– Tu nacių kareivis.

– Aš vokiečių kareivis. Žydų tautybės vokiečių kareivis.

Ji papurto galvą.

– Tai neįmanoma.

– Mūsų yra tūkstančiai. Daugiausia pusiau žydų, bet daug ir šimtaprocentinių kaip aš.

– Tiesiog išėik. Prašau, – pasako ji ir nueina į kitą knygyne galą.

Jis atseka iš paskos.

– Mane pašaukė į armiją dar prieš karą. Tada, 1940 metais, išėjo įsakymas, kad visi žydai, net ir pusiau žydai ir tie, kurių sutuoktiniai žydai, privalo apie save pranešti.

– Jei taip, kodėl vis dar dėvi tą uniformą?

– Kai kurie pakluso įsakymui ir pranešė. Vienam mano draugui pasisekė, nes jo viršininkas pasakė, kad jis geras kareivis, ir kažkaip pametė jo dokumentus.

– Dabar suprantu. Tu toks pavyzdingas kareivis, kad reichas negali tavęs prarasti?

– Prašau nesišaiptyti iš manęs. Aš mėginu paaiškinti. Turiu kam nors papasakoti.